

Projekt módszer az óvodában

A projekt módszer a tanuló érdeklődésére, a tanárok és a diákok közös tevékenységére építő módszer, amely a megismerési folyamatot projektek sorozataként szervezi meg.

A projekt módszer kialakítása John Dewey (1859–1952) elvein alapult, amelyek egyebek mellett a következő összefüggéseket hangsúlyozták:

- A tanuláshoz személyes tapasztalatokra kell alapulnia.
- A tanításnak figyelembe kell vennie a tanulók fejlődési szükségleteit.
- A tanulóknak aktívan részt kell vennie saját tanulási folyamatainak alakításában.
- A tanulót a közösség ügyeiben való aktív részvételre, a közösségért felelősséget érző polgárrá kell nevelni.

Magát a módszert Dewey tanítványa és követője, William Kilpatrick (1871–1965) dolgozta ki 1919-ben, azzal a céllal, hogy a gyermekek ne tudományágakra tagolt ismereteket tanuljanak, hanem a saját életükben problémáknak tartott jelenségek megismerésével, az ismeret, „a feldolgozandó anyagot” életszerűségében tapasztalhatják. A gyermekektől a tervszerűen elgondolt feladatok-tevékenységek önálló megoldását követeli: „a hagyományos tanterv helyett a tananyagot a gyermek érdeklődésén alapuló, életszerű feladategységek köré csoportosítja, melyek elsajátítása önállóan, az egyes tanulók fejlődési sajátosságainak, egyéni fejlődési ütemének megfelelően történt”.

A *projekt (terv)* a pedagógiában az a sajátos tanulási egység, melyben egyes tanulók vagy csoportok önállóan, a tudományos kutatást modellezve sajátítják el a tananyagot, együttműködve, belső indítatásból és valamely, a tágabb közösség érdekeit szolgáló produktum, termék létrehozása érdekében dolgoznak.

A mai iskolákban alkalmazott tanítási projektek leggyakoribb típusai:

- *Technikai projektek*, melyek először az amerikai szakmunkásképzésben terjedtek el; a projekt klasszikus formájában fizikai munkával és valamilyen tárgyi produktum megalkotásával kapcsolódik össze.

- *Művészeti projektek*. A művészi alkotómunka egészséges, holisztikus jellegénél fogva kiváltképpen alkalmas arra, hogy projektszerű pedagógiai megoldások gerincét adja. A projekt végeredménye gyakran egy színjáték, amely összetett alkotás, hiszen irodalmi, zenei, táncos és képzőművészeti elemeket is magában foglalhat. Bármiről is szól a projekt, a végeredmény megformálásakor mindig szerepet kell hogy kapjon az esztétikai szempont is, gondoljunk csak egy kiállításra vagy egy internetes oldal összeállítására.

- *Környezeti nevelési projektek*, melyeket napjainkban különös előszeretettel alkalmaznak. Egy folyó szennyezettségi vizsgálata, vagy a közeli kiserdő „kitakarítása” könnyen belátható haszonnal jár a közösség számára, miközben lehetőséget teremt a természet- és társadalomismereti tudás megszerzésére. De ide sorolhatók a természet tapasztalaton alapuló megismerésére szervezett projektek is: pl. egy erdő élővilágának dokumentációja. Itt kell megemlítnünk a projekt módszerrel szoros kapcsolatban álló erdei óvoda és erdei iskola mozgalomról. Az első erdei iskolák Magyarországon valóban erdőkben, erdők mellett működtek, és elsődleges céljuk az volt, hogy az állandóan rossz levegőn lévő városi gyerekek a tanév egy részét egészséges környezetben tölthessék. A mai erdei iskolák nem feltétlenül erdők mellett jönnek létre, és gyakran nem is állandó intézmények: egy-egy tanuló csoport a tanítási idő egy részét (egy-két hetet) az iskolától távol, a természethez közel tölti. Az egészségügyi szempontok ma sem elhanyagolhatók, de egyre inkább előtérbe kerülnek a tanulás szervezés alternatív módjai, például a projekt módszer, mely az erdei iskola körülményei között könnyebben megvalósítható.

- *Gazdaságismereti projektek*. A gazdálkodás szabályait hatékonyabban sajátíthatjuk el gazdálkodva, mint az iskolapadban ülve, és a tanárra figyelve. Példa lehet egy könnyen megvalósítható almaprojekt. A tanulók a *Szedd magad* mozgalom keretében almát vásárolnak, ennek költségeit „részvénytársaság alapításával” teremtik elő. A szedett almát részben eladják, részben befőttet, almás pitét stb. készítenek belőle, és a termékeket az iskolában árusítják. A projekt megvalósítása során nemcsak a gazdálkodást, hanem konyhatechnikát, sőt biológiát is tanulnak.

- *Kutatási projektek*. Az elméleti tárgyak projekt módszerrel való tanítása során a cél egy téma komplex feldolgozása némi közösen megszervezett önálló kutatásra alapozva. Fontos, hogy a munka végeredménye valamilyen nyilvánosságra hozható produktumban öltön testet. Ez lehet írásmű, de lehet pl. egy kiállítás vagy akár egy színjáték szerű bemutató is.

A továbbiakban az óvodai projekt módszerről szeretnék írni.

E módszer a gyermekek érdeklődésére épül, az óvodapedagógus és a gyermek közös tevékenységén alapszik, és projektek sorozataként szervezi meg a megismerési folyamatot. A projektek komplex feladatok, középpontjukban valamilyen gyakorlati természetű probléma áll. Az élettel kapcsolatban lévő témák kapcsán a gyermekek öntevékenységre helyezi a hangsúlyt. A megfelelő téma a hely és a személyek által meghatározott, ezért mindig konkrét és egyedi. A gyermekek élményein alapszik, és mint feladattervnek, fontos jellemzője a tudatos tervezés. A projekt munka feltétele, hogy megfelelő legyen a tartalom, összhangnak kell lennie a tevékenységformák és a gyermekek szükségletei és lehetőségei között.

Hortobágyi Katalin szerint „A projekt egy sajátos tanulási egység, amely középpontjában egy probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása vagy megválaszolása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásnak és összefüggésnek a feltárása, amely a való világban az adott problémához organikusán kapcsolódik.”

Tehát az ismeretek nem atomizálva jutnak a gyermekhez, hanem a valódi élethelyzet szinkretikus megközelítését, feldolgozását is biztosítja. A projekt a gyermeki világértelmezés pedagógiai keretét nyújtva ösztönzi a gyermekeket saját kompetenciáik önfejlesztő bővítésére.

A módszer alapelvei

Konstruktivizmus. A gyermek által átélt cselekvések, események összessége szolgál tapasztalatául, eközben nem passzív befogadó, hanem aktív befolyásolója a történéseknek, így annak is, mi lesz számára tapasztalat. A gyermek konstruálja saját ismereteit, s a gondolkodásában ezzel képes műveleteket is végezni.

A fejlődési szinteknek megfelelő fejlesztés. Az egyéni különbségek figyelembevételével kiemelt szerepet játszanak a szükségletek megismerése, kondicionálása, a részképességek feltérképezése, a vérmérséklet megismerése és a nem sajátosságok tudatos erősítése. Ezek meghatározó elemei a pedagógiai hatásrendszernek.

Progresszivitás. A gyermek számára az élethelyzetekben való tanulás biztosítja a maradandó tudást. Azt hangsúlyozza, hogy nem a gyermek mindennapi életétől eltérő feladathelyzetben tanul döntően, hanem a számára természetes életszerű helyzetek, problémák, kihívások feldolgozásán, megoldásán keresztül. Mérei Ferenc e korszak gondolkodását „élménygondolkodásnak” nevezi, melyre az érzelmi, tárgyi mozzanatok túlsúlya a jellemző, s az „élménymaradványok”, a „konfliktusegységek” „ szigeteket” alkotnak.

A projekt jellemzői

- Egy probléma, témakör több szempontú feldolgozása, megismerése.
- A témakörök témákra bomlanak, s ezek tevékenységekben valósulnak meg.
- A feldolgozandó projekt nem azonos a klasszikus ismeretkörökkel (pl. évszak), hanem a gyermekek érdeklődésétől független integrálja az egymáshoz kapcsolódó ismereteket.
- A tevékenységek érvényesülhetnek szabad játékban és a felnőtt által felajánlott tevékenységekben. A kettő jól elkülönül egymástól, és ez a pedagógus szerepétől függ. A szabad játékban a projekthez gyűjtött, bevitt, készített tárgyak, információk kötetlen felhasználása az egyéni játékterveknek megfelelően

történhet. A tevékenységek közül, melyek a közösen elfogadott projekt-célokra felelnek meg, a gyermek választ, hogy melyik lehetőség az, amelyben közelebb akar kerülni a problémához. A pedagógus a tevékenységrepertoárt úgy állítja össze, hogy a gyermekek különböző fejlettségű bekapcsolódását lehetővé tegye.

- A projekt több nap vagy hét folyamán teljesedik ki, s közben is változik, bővül a gyermekek újabb elképzeléseivel. A gyermeki elképzelések spirálisan növelik a megvalósításhoz szükséges információk, ismeretek, képességek körét, amely tartalmában folyamatosan alkalmazkodik a gyermeki célképzéshez, ezt a pedagógus sokszínű támogató ajánlattal igyekszik megvalósítani (mesék, történetek, dalok, tárgyak, technikák, melyek a tervek megvalósulását ösztönzik).

- A megvalósulásához a család, a szülők támogatása, közreműködése szükséges. Minden projektben keresnünk kell azokat az információkat, amivel odahaza rendelkeznek a gyermekek: tárgyak, emlékek gyűjtése a családoktól, a szülők óvodán kívüli kapcsolati bázisának bevonása, a szülők tevékenységi kompetenciáinak megjelenítése stb. A szülő szakértőként jelenik meg egy meghatározott tevékenység bemutatásakor (foglalkozások, családi tevékenységek, hobbi).

- A játék, a munka, a tanulás ötvöződik, a gyermek tevékenységében nem elkülöníthető módon érvényesül. A gyermek a környezetében is megjelenő újdonságokra a játékos átélés izgalmával reagál, mert az adott szintű érzelmi, kognitív struktúráihoz igazítva ismerkedhet meg azokkal, de az általa is elfogadott tervek megvalósításához, a munkavégzéshez személyiségjegyek dinamizálódnak (feladattudat, kitartás, figyelemkoncentráció), és eközben az egész személyiség változik mind intrapszichésen, mind interperszonálisan, vagyis tanul a gyermek.

- A projekt szelleme, gondolatisága a környezet külső megjelenésében is tükröződik. Így az új projekttel egy időben a csoportszoba képe megváltozik. A gyermekek, szülők, a pedagógusok által gyűjtött, készített könyvek, albumok, képek, eszközök a projekt folyamán változnak és bővülnek, és ez teszi a csoportszobát mindig aktuálissá. Ennek alapján érthető, hogy a projekt módszerrel dolgozó csoportok között nem találunk két egyformát, vagy hogy a csoportszoba külső képében nem találunk öncélú dekorációs elemeket, mert nem pusztán esztétikai célt, hanem az egyéni és társas tevékenységek funkcionális dokumentálását szolgálják. Indirekt módon egyrészt szenzoros ingerként a gyermeki elképzeléseket is befolyásolják, másrészt a projekt során készült tárgyi, képi produktumok az egyes gyermek számára visszajelzések, amelyek a csoporthatásokat is pozitívan befolyásolják.

A játék és a projekt viszonya

SZEMPONTOK	JÁTÉK	PROJEKT
Élmény forrása	– egyéni tapasztalat – csoportélmény	– egyéni érdeklődés – beállítódás
Kezdeményező	– döntően a gyermek – lehet a felnőtt is	– felnőtt a csoporttal együttműködve
Hely	– szabadon megválasztható és közben módosítható	Előre meghatározott helyre koncentráltan
Eszköz	– játékszerek – használati tárgyak – anyagok	Természeti anyagok – élő – élettelen: – használati tárgyak – technikai eszközök
Célja	– az egyes gyermek által indirekt módon követett, mely a folyamatban módosulhat	A csoport által elfogadott problémának sokirányú feltárása, megismerése
Döntések tartalma	A gyermek szabadon dönt: – a tevékenység vállalásában – a tevékenység tartalmában – a feltételek megteremtésében – a társban	A gyermek szabadon dönt: – választható tevékenységajánlatok között – a probléma megoldási módjaiban – a rendelkezésre álló tárgyak felhasználásában – a limitált létszámon belül a társban
A felnőtt befolyása	– érzelmileg megerősíti – a feltételek megteremtésében támogatja, segíti – a gyermek kérésére segítséget ad	– tevékenységrepertoárt összeállítja – a mikrocsoportok létszámát limitálja – a tárgyi feltételeket biztosítja – a megismerés problémáit exponálja – az együttműködési kereteket meghatározza
Társas jellege	Magányosan és társakkal együtt is	Kis létszámú társas közeg
Hatásuk egymásra	A szerzett tapasztalatok szabadon beépülhetnek a játékba, külső elvárásoktól mentesen	Korlátozott módon jelenhet meg a játék, a közösen elfogadott megismerési célnak alárendelve
Viszonya a valósághoz	A gyermekeket mozgósító érzelem, cselekvés függvényében esetleges. Nem mozgatórugója a valósághű tükrözés	A téma egyre árnyaltabb belsővé válásával a világról szerzett információi gyarapodnak

A projekt gyakorlati megvalósítása

- *A projekt tartalmát képező problémakör megkeresése, megfogalmazása, azaz a gyermekeket az adott időszakban legjobban érdeklő, leginkább foglalkoztató élmények, problémák, tárgyak feltérképezése.* Mindezek alapján következhet a gyermekekhez az adott időszakban legközelebb álló problémakör megfogalmazása.

- *A projekt tervének elkészítése.* Ennek a gyermekekkel történő beszélgetés az alapja, a cél a gyermekek élményeinek, tapasztalatainak megismerése, ekkor kiderül, mit tudnak az adott témáról. Ezután azt kell feltárni, mit szeretnének csinálni, mit szeretnének megtudni az adott témában. Személy szerint ismerve a gyermekek igényeit, el lehet készíteni a tevékenységi-cselekvési listát. A projekt lezárása után lehetőség van a gyermekeknek a megismert új dolgokról kialakult véleményével való megfeleltetésre. Ez a személyiségfejlődésben bekövetkező változásokat is jelzi majd a pedagógus számára. A közös megbeszéléskor az óvodapedagógusnak is lehetősége van terveit ismertetni. Ekkor rögzíthetik rövid távú (napi) és középtávú (heti) terveiket, mely a motivált állapot fenntartását is biztosítja. Tehát a projekt módszer egyik sarkalatos ismertetője, hogy a téma választástól kezdve a kivitelezésen át egészen az eredmények számbavételéig tanárok és diákok, illetve óvodások és óvodapedagógusok közös munkája.

- *A témakör integrált lehetőségeinek feltárása, és ennek megfelelő tevékenységek megkeresése, amelyek a gyermekek érzelmeire építve gyarapítják ismereteiket, a közös hagyományokat erősítik.*

- *A projekt megvalósításához szükséges források feltárása, megszervezése.* Az óvodán kívüli források közül elsődleges a gyermek családjából érkező segítség, a szülők személyes bekapcsolása. Ez azért fontos, mert a gyermek egyéni tapasztalatait vonjuk be. Igen jelentősek a csoportos élmények nyújtásának formái (helyszíni tapasztalatgyűjtés), a projekt megvalósításához szükséges anyagok, eszközök közös összegyűjtése.

Tehát fel kell mérni, hogy mire van szükség.

Néhány kérdést vázolunk fel, amelyet a szervezési fázisban érdemes magunknak feltenni.

- Kell-e pénz a projekt megvalósításához? Ha igen, honnan fogunk szerezni (iskola, szülők, szponzorok)?

- Milyen eszközökre lesz szükség? (Könyvek és más információhordozók, szerszámok, közlekedési és szállítási lehetőségek stb.)

- Milyen információkra lesz szükség? (Minek kell még utánanézni?)

- Kik a lehetséges partnerek: akik segíthetnek, vagy akikkel egyeztetni kell? (Kollégák, szülők, helyi társadalom, önkormányzat, egyházak stb.)

- *A projekt heti tervének véglegesítése.* A fontosabb tevékenységek, események egymásutánosságának megállapítása, végiggondolva a személyiségfejlesztés lehetőségeit, a képességek alakításának feltételeit.

A projekt végén mindig marad tárgyakban, eszközökben sűrűsödő tevékenységnyom, valódi produktum, ami az ismereteket, az élményeket tartósítja és megfoghatóvá teszi. A gyermek így mindig tudja a maga konkrétságában, mivel foglalkozott az elmúlt napokban, a szülők számára is követhető, tetten érhető és együttműködési lehetőségeket teremt. A folyamat közben s végén regisztrálható a gyermeki képességek, részképességek állapota, mégpedig az általa szívesen vállalt cselekvésekben, művelési szinteken. A projekt lezárásakor a gyermekek tapasztalataikat közösen fogalmazzák meg, s a produktumokat a szülőknek bemutatják. Lehet ez kiállítás, egyéni munka, de lehet közös játék is a projekt feldolgozásának minőségétől függően.

Az értékelésnek egy hármas szempontrendszerrel kell követnie:

- Értékelni kell a munkát a produktum szempontjából: mennyire volt eredményes a munka annak a szükségletnek a kielégítése szempontjából, amelyre szerveződött. Mennyire volt elégedett a közönség?

- Értékelni kell a munkát a tanulás szempontjából: milyen tanulási folyamatok zajlottak le a projekt megvalósítása során? Erre a kérdésre persze aligha lehet valamiféle tesztelés nélkül válaszolni.

- Végül értékelni kell a munkát a társas kapcsolatok alakulása szempontjából: hogy tudott együttműködni a csapat, voltak-e konfliktusok, és képesek voltak-e azokat kezelni?

Természetesen minél konkrétabb és személyre szólóbb az értékelés, annál jobb. Másfelől biztos, hogy a projektben való részvétel a hagyományos módon nem osztályozható.

Az óvodapedagógus szerepe és feladata

A gyermeki kezdeményezéseknek főszerepe van ebben a folyamatban, de hogy ez érvényesülhessen, az óvodapedagógus szerepe át- és felértékelődik. Szerteágazó előkészítő, szervező feladata van az óvodán belül, de az óvodán kívül is. Ha az utóbbit kiemeljük, akkor abban a szülők meglévő kompetenciáinak kihasználását, óvodai bevonását hangsúlyozhatjuk. A projekt megvalósulása közben a gyermekek képesség-megnyilvánulásainak folyamatos követését és regisztrálását tartjuk fontosnak, s az ehhez szükséges eszköz- és tevékenységfeltétel biztosítását.

Az óvodapedagógus személyiségével is rendkívül nagy hatást fejt ki. Hangsúlyt kap a modelláló szerepe: ösztönzi a gyermek problémamegoldását, az egyéni gondolkodási stratégiák kialakulását. Közvetít: a felnőtt vagy az

óvodapedagógus nem tudhat mindent, ám a hiányzó ismeretek megszerezhetőek egyéni erőfeszítésekkel és társas együttműködéssel. A pedagógus az egyénre szabott tevékenységlehetőségek megteremtésével sikerélményhez juttatja a gyermeket, elősegíti pozitív énképének, önbizalmának kialakulását, megerősödését. Magát a folyamatot fontosabbnak tartja, mint a „produktumot” vagy a „helyes választ”.

Tudja: a tanulás jutalma a felfedezés izgalma, a megismerés öröme.

Rövid összefoglaló a projekt módszerről

- Cselekvésben, élettevékenységben fejleszti a személyiséget, nem a felnőttől származó feladathelyzetben.
- Nem foglalkozási ágakra bontva ismerteti meg a gyermekeket a világgal, hanem szervesen összetartozó integrációs tartalmakkal, lehetőségekkel.
- Egyidejűleg biztosítja a cselekvés végzésekor jelentkező gyermeki értelmezési, műveleti választásokat és az egyedi megoldások variánsait.
- A gyermek a tartalmat bármely oldalról, egyéni választási motívumainak megfelelően közelítheti meg.
- A kommunikáció tartalmának nem szab határt, sőt készíteti a gyermeket a több szempontú értelmezésre.
- Teret ad a váratlan módosításoknak, kiegészítéseknek, elrendezéseknek, megvalósításoknak.
- Támogatja az eltérő szükségletű gyermeket, az eltérő tanulási stílus érvényesülését.
- Mozgósítja a gyermekben az aktuális és tapasztalati érzelmet, azt a cselekvési módot, amely jelzi a fejlettségét, szociabilitását (baráti és felnőtt kötődéseit), illetve az egyéni világlátását, szemléletét.
- Biztosítja a gyermek számára a hatékony tanulást, mert ez minden pszichikus folyamat az aktivitásának eredménye lesz, nem csak a figyelemé, emlékezése, beszédé.
- Nem az életre készíti fel a gyermekeket, hanem az élethelyzetekre.

„Az óvodáskorban sokkal inkább a gyermek helyzetéből, élményeiből, tapasztalataiból táplálkozó érzelmekkel, indulatokkal átítatott jelenségmegértés vezérli a tájékozódást, mint a felnőttektől kapott ismeretek ... egy olyan életkorban is, amikor ez a tudás még helyzetről helyzetre, élményről élményre meginoghat.” Mérei – Binét

Irodalomjegyzék

1. Körmöci Katalin: *Projekt módszer az óvodában*. 2004, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
2. Hortobágyi Katalin: *Projekt-kézikönyv*. 1976. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Stöckert Károlyné: *Játépszichológiai szöveggyűjtemény*. 1994, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
4. Zsámboki Károlyné: *Bence világot tanul*. 2001, Sopron.
5. Mérei – Binét: *Gyermeklélektan*, VII. k., Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
6. Hegedűs Gábor: *Projekt módszer I*. Budapest
7. Trencsényi László: *Művészetpedagógia. Elmélet, tanterv, módszer*. 2000, Budapest, OKKER.
8. Zsámboki Károlyné: *Matematikai nevelés projekt módszerrel*, I., II., III. Óvodai nevelés 2000/7.
9. Falus Iván: *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*, 2003, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.